

1-MAVZU: ANDRAGOGIKA ILMIY BILIMLARNING MUSTAQIL SOHASI SIFATIDA

Reja:

- . 1. Andragogika fani haqida umumiyl tushuncha.
- . 2. Andragogik bilimlarning ilmiy kontseptsiyasi.
- . 3. Yevropada androgogikaning talqini.
- . 4. Andragogikaning metodologik muammolari.
- . 5. Andragogikaning asosiy prinsiplari.

Andragogika fani haqida umumiyl tushunchasi

- «Andragogika» tushunchasi ilmiy atama sifatida 1833 yilda nemis pedagog-tarixchisi A.Kapp tomonidan fanga kiritilgan. Agar «Pedagogika» so'zi bilan yonma-yon, o'hshash tarzda talqin etilsa kelib chiqishi grekcha so'zlardan (**andros**-erkak, odam; **agogeyn**-yetaklash) iborat ekanligi oydinlashadi. So'zmaso'z tarjima qilinsa, andragogika bu - «katta odamni yetaklash» dir.
- Ushbu termin pedagogik voqelikka dahldorligi uchun, o'qitish yordamida yetaklash haqida so'z boradi. Andragogikani turli sohalarini ko'rib chiqish mumkin:
  - ilmiy bilimlar sohasi;
  - ijtimoiy amaliyot sohasi;
  - o'quv predmet sohasi;.

Androgogika bo'lim sifatida

- ▶ O'QUV NAZARIYASINING KATTALAR TA'LIM FAOLIYATI MAVZUSI BO'YICHA BILIM VA KO'NIKMALARINI O'ZLASHTIRISHNING ANIQ SHAKLLARINI, SHUNINGDEK, KASBIY O'QITUVCHI TOMONIDAN USHBU FAOLIYATNI BOSHQARISH XUSUSIYATLARINI OCHIB BERADIGAN BO'LIM.

Androgogika fan sifatida

KATTALARNI O'QITISH USULLARI VA TEXNOLOGIYALARINI O'RGANISH VA ASOSLASH BILAN SHUG'ULLANADIGAN FAN

Keng ma'noda andragogikani insonni butun hayoti davomida shaxsiy o'z-o'zini anglash ilmi sifatida tushunish lozim.

Ma'lumki, ba'zi odamlar yoshlikda o'zlarini anglashadi, lekin ko'pchilik asta-sekinlik bilan ochilib, butun hayoti davomida bilim, tajriba, ko'nikma va qobiliyatlarni to'playdi.

Andragogika shaxsiyatni bunday oshkor qilishga o'z hissasini qo'shadi, hayotda o'z o'rnini topishga, yashirin qobiliyatlarini anglashga yordam beradi.

Andragogika ta'limning eng qadimi formulasini amalga oshiradi: nonscholae, sed vitaediscimus - biz maktab uchun emas, balki hayot uchun o'rganamiz.

Andragogik bilimlarning ilmiy kontseptsiyasi quyidagi kategoriyalar bo'yicha aniqlanadi

inson (voyaga yetganlik sifatida namoyon bo'lgan hayot faoliyati bosqichida uning butunligida)

kattalik (katta odamning o'qitish sub'ekti sifatidagi o'ziga xos jixati);

voyaga yetish (o'quv predmeti sifatida voyaga yetgan shaxsning o'ziga xos xususiyatlariga e'tibor berish yoshini va ijtimoiy doirasini belgilovchi sifat)

ta'lism (inson sifatlarini maqsadli rivojlantirish va shakllantirishning ijtimoiy-madaniy mexanizmi (obrazli) tub va protsessual jihatdan takomillashgan holda o'qitish va tarbiyalash asosida)

uzluksiz ta'lism (kishi hayot faoliyatining bir butunligi, davomiyligi asosidagi ta'lism);

kattalar uchun ta'lism (o'zgaruvchan shakllarda amalga oshiriladigan ta'lismni davom ettirish sharoitida shaxsning kasbiy va shaxsiy rivojlanish jarayoni)

umrbod o'rganish (inson hayotining ajralmas bo'shlig'i bilan bog'liq deb hisoblangan ta'lism)

andragog (ishi kattalar ta'limi sohasi bilan bog'liq bo'lgan mutaxassislarning umumiyl nomi)

O'zbekiston aholisining keksayish nisbatiga oid, qo'shimcha, kasbiy va umummadaniy ta'lif olishga extiyoj sezuvchi kattalar foizi quyidagi sabablarga ko'ra o'sib bormoqda:

- «savodxonlik» tushunchasining yangi ahamiyat kasb etishi (yangi zamonaviy bilim, ko'nikma, malakalarni egallash zarurati, komp'yuter bilan ishlash, kommunikativ malakalarni egallash v.x.);
- o'qituvchi, xizmatchi va xodimlarga yangi talablarning ortishi, ularning malakasini oshirish va qayta tayyorlash;
- yangicha bozor iktisodiyoti sharoitida, mexnatga layoqatsiz kishilarning ish o'rinalarini qisqartirilishi;
- xarbiy xizmatchilarni yalpi zahiraga chiqarilishi, ularni yangi kasbiy soxalarga jalb etish, qayta tayyorlash va ijtimoiy-psixologik moslashuvi uchun ko'maklashishni talab etadi;
- zamonaviy komp'yuter texnologiyalari katta yoshdagi nogironlar uchun uzluksiz kasbiy ta'lif olish va kasblar uyg'unligini o'zlashtirish imkonini berdi;
- turli xuquqbazarliklar sodir etgan shaxslarni yana to'laqonli hayotga qaytarish, ijtimoiy reabilitasiyalash va ma'naviyatini yuksaltirish uchun ta'limning turli shakllariga yo'naltirish.

Andragogik bilimlarning shakllanishi va rivojlanish prinsiplari

- ▶ integrativlik,
- ▶ amaliyotga yo'naltirilgan,
- ▶ insonparvarlik
- ▶
- ▶ kattalar ta'lim jarayoni va natijasi
- ▶ ta'lim qadriyatlarini egallashga qaratilgan faoliyat

Andragogikaning predmeti

**Yosh, ijtimoiy holat,
kasbiy tayyorgarlik
darajasi va salomatlik
holatini hisobga olgan
holda aholining turli
toifa va guruhlarining
ta'limga bo'lgan
ehtiyojlarini o'rganish**

**asosiy va qo'shimcha
kasbiy ta'lim, o'z-o'zini
tarbiyalash, o'quv-
tarbiya, tarbiyaviy ishlar,
ma'naviy-ma'rifiy ishlar
darajasida kattalar o'quv
faoliyatining
yo'nalishlari, shakllari va
vazifalarini o'rganish va
modellashtirish**

**kattalar ta'lim
tizimini tarkibiy
maqsadli, texnologik
va kadrlar bilan
ta'minlashni
rivojlantirish**

**Andragogika
sohasidagi
zamonaviy
tadqiqot
yo'nalishi**

Yevropada atamaning talqini

- ▶ Birinchidan, ko'pgina mamlakatlarda andragogikani kattalarni o'rganish jarayoniga ilmiy yondashuv sifatida tasavvur ortib bormoqda. Bu ma'noda andragogika - butun umr davomida kattalar ta'limini tushunish (nazariya) va qo'llab-quvvatlash (amaliyot) ilmidir.
- ▶ Ikkinchidan, asosan AQShda, Malcolm Knowles an'anasi dagi andragogika avtonom o'rganuvchilar va o'quv jarayonining o'qituvchi-yordamchilarining gumanistik nazariyasiga asoslangan aniq nazariy va amaliy yondashuvni anglatadi.
- ▶ Uchinchidan, "kattalar uchun o'quv amaliyoti", "qadriyatlar", "o'ziga xos o'qitish usullari" dan "o'quv tarbiya" va "bolalar pedagogikasining aksi" atamalarigacha andragogikaning talqinida bir qator mavjud.

Andragogikaning metodologik muammolari

- 1) Ta'lim sohasidagi tajribani umumiylashtirish bo'yicha reflektor va fikrlash ishlarining yo'qligi
- 2) Ob'ekt - kattalar ta'limining bir faoliyat sifatidagi tizimi:
- 3) Maqsad qo'yish, jarayonlar va tuzilmalar, usul va natijalar, kattalar bilan ishlash texnikasining yetishmasligi

- ▶ O'n to'qqizinchi asrda E. L. Thorndike o'quv qobiliyatining egri chizig'i 22-45 yoshlar oralig'ida juda sekin pasayib ketishini, yuqoriroqqa qaraganda past idrok uchun tezroq tushmasligini ko'rsatdi.
- ▶ 1970 yilda M.S.Knowles "Voyaga yetganlar ta'liming zamonaviy amaliyoti" mavzusida fundamental ish chop ettirdi.
- ▶ O'rganayotgan kattalar – o'rganuvchi (o'rganuvchi emas) o'quv jarayonida yetakchi o'ringa ega.
- ▶ U shakllangan shaxs bo'lib, o'rganishning aniq maqsadlarini belgilaydi, mustaqillikka, o'z-o'zini anglashga, o'z-o'zini boshqarishga harakat qiladi;

Andragogikaning asosiy prinsiplari

1. O'z-o'zidan yo'naltirilgan o'quv mashg'ulotining ustuvorligi prinsipi

2. O'quvchining sinfdoshlari va o'qituvchi bilan birgalikdagi faolligi prinsipi

3. Mavjud ijobiy hayotiy tajribadan (birinchi navbatda, ijtimoiy va kasbiy), amaliy bilim, ko'nikma va qobiliyatlardan foydalanish prinsipi

4. Yangi bilimlarning shakllanishiga to'sqinlik qiluvchi eskirgan tajriba va shaxsiy qarashlarni to'g'rilash prinsipi.

5. Individual yondashuv prinsipi

6. O'rganishning saylanishi prinsipi

7. Refleksivlik prinsipi

8. Talabaning amaliy faoliyati bo'yicha o'quv natijalarining dolzarbligi prinsipi

9. Tizimli tarbiyalash prinsipi.

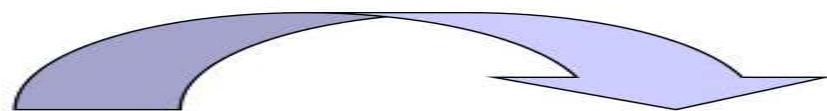
10. O'quv natijalarini amalda qo'llanish prinsipi

11. Talabalarni rivojlantirish prinsipi

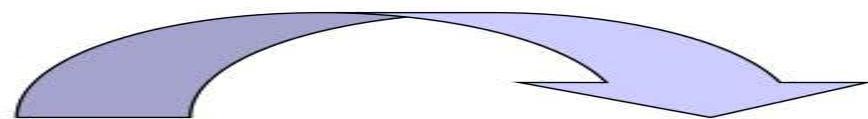
Yosh kategoriyalari

- ▶ 25 yoshgacha (kasbiy ta'lim),
- ▶ 25 yoshdan 45 yoshgacha (kasbiy ta'lim va ish tajribasi, kasbiy rivojlanish dolzarb, potentsialni amalga oshirish),
- ▶ 45 yoshdan oshgan (uzluksiz, adaptiv o'rGANISHNI talab qiladi).

АНДРАГОГИКА

педагогика

андрагогика

геронтология

